20/02/2019

Το κατανυκτικό Τριώδιο

/ Ορθόδοξες Προβολές

Τριώδιο λέγεται τὸ λειτουργικὸ βιβλίο [δήλ. βιβλίο πού διαβάζεται στὴν ἐκκλησία κατὰ τὶς διάφορες ἀκολουθίες] ποὺ περιέχει ὑμνολογικὸ ὑλικὸ κυρίως τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ Ὄρθρου καὶ χρησιμοποιεῖται μαζὶ μὲ τὸ Μηναῖο καὶ τὴν Παρακλητικὴ στὶς Ἱερὲς Ἀκολουθίες τῆς περιόδου ἀπὸ Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τὸ Μεγάλο Σάββατο.

Ὀνομάζεται Τριώδιο, γιατί στὶς ἱερὲς ἀκολουθίες τοῦ ὄρθρου, ὄχι τῶν Κυριακῶν ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδας, οἱ Κανόνες ἀντὶ νὰ ἔχουν ἐννέα ᾠδές, ὅπως εἶναι ἡ γνωστὴ καὶ συνήθης μορφή τους, ἔχουν τρεῖς ᾠδὲς (=Τριώδιον), οἱ ὁποῖες εἶναι σταθερὰ στὴν Η΄ καὶ τὴν Θ΄ ᾠδὴ καὶ διαδοχικὰ μία ἀπὸ τὶς πέντε πρῶτες [Κανόνας: σπουδαῖο μουσικὸ καὶ ποιητικὸ εἶδος τοῦ Βυζαντίου, στὸ ὁποῖο

εἶναι γραμμένα τὰ περισσότερα μουσικὰ μέρη ποὺ ψάλλονται στὴν ἐκκλησία, κατὰ τὸν Ὄρθρο. Ποιητὲς κανόνων ἦταν καὶ μεγάλοι ἅγιοι, ὅπως οἱ ἅγιοι Ἰωάννης Δαμασκηνός, Κοσμᾶς ὁ Μελῳδός, Ἀνδρέας Κρήτης, Ἰωσὴφ ὁ Ὑμνογράφος κ.ἄ., ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ σύγχρονοι ὑμνογράφοι, ὅπως ὁ Γέροντας Γεράσιμος Μικραγιαναννίτης (δήλ. ἀπὸ τὴ "Μικρὰ Ἁγία Ἄννα" τοῦ Ἁγίου Ὄρους) κ.ἄ.].

Ἡ περίοδος τοῦ Τριωδίου ἔχει σκοπὸ νὰ μᾶς προετοιμάσει μὲ νηστεία, προσευχὴ καὶ μετάνοια, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὰ Ἅγια Πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ τὴν ἔνδοξη Ἀνάστασή Του. Τὸ Πάσχα μας ἀποτελεῖ τὸ διαρκὲς πέρασμά μας, τὴν εἴσοδό μας στὴν «καινὴ ζωὴ τῆς Βασιλείας». Γιὰ νὰ βιωθεῖ μὲ περισσότερη ἐσωτερικότητα ἡ «ἑορτὴ τῶν ἑορτῶν», εἶναι ἀπαραίτητη ἡ κατάλληλη ἐσωτερικὴ προετοιμασία. Αὐτὴ τὴν διασφαλίζει ἡ εὐλογημένη περίοδος τοῦ Τριωδίου.

Ἡ κατανυκτικὴ περίοδος τοῦ Τριωδίου, ποὺ μέσα στοὺς κόλπους της περιλαμβάνει τὴ Μεγάλη Σαρακοστή, ἀποτελεῖ γιὰ ὅλους τούς πιστοὺς μοναδικὴ εὐκαιρία καὶ δυνατότητα γιὰ πορεία μετανοίας. Τὴν πνευματικὴ πορεία μας τὴν χαρακτηρίζει ἡ μετάνοια ποὺ πρέπει νὰ εἶναι συνεχής. Βέβαια, στὴν περίοδο τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς χρειάζεται νὰ εἶναι πιὸ ἔντονη μία καὶ αὐτή μᾶς ὁδηγεῖ στὸν ἑορτασμὸ τοῦ Σταυρό-Ἀναστάσιμου Πάσχα. Νὰ καθαρίσουμε δηλαδὴ τὴν ὕπαρξή μας ἀπὸ κάθε «μολυσμὸν σαρκὸς καὶ πνεύματος» καὶ νὰ δεχθοῦμε τὸν Χριστὸ στὴν ζωή μας.

Ἡ περίοδος τοῦ Τριωδίου καλύπτει:

α. Τὶς τρεῖς ἑβδομάδες πρὶν ἀπὸ τὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ (22 ἡμέρες).

β. Τὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ (40 ἡμέρες, ἀπὸ τὴν Καθαρὰ Δευτέρα μέχρι τὴν Παρασκευὴ πρὶν ἀπὸ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου).

γ. Τὶς δύο ἡμέρες Σάββατο τοῦ Λαζάρου καὶ Κυριακὴ τῶν Βαΐων (συνδετικὲς ἡμέρες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς μὲ τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα).

δ. Τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα (6 ἡμέρες).

ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

Οἱ τρεῖς πρῶτες ἑβδομάδες λέγονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα «προφωνήσιμοι» διότι προαναφωνοῦν τοὺς ἀγῶνες ποὺ ἔχουμε νὰ κάνουμε ἐναντίον τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου

Τὴν Κυριακὴ αὐτὴ διαβάζεται ἡ ὁμώνυμη παραβολὴ στὴν ὁποία διακρίνουμε τὰ

ἀποτελέσματα τῆς ὑπερήφανης προσευχῆς τοῦ «δικαίου» Φαρισαίου ποὺ τελικὰ δὲν εἰσακούστηκε καὶ τῆς ταπεινῆς προσευχῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ Τελώνου, τοῦ ὁποίου (ἡ προσευχή) ἀνέβει στὸν οὐρανὸ ὡς θυμίαμα καὶ εἰσακούστηκε.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Ἐκκλησία μᾶς βοηθᾶ νὰ συνειδητοποιήσουμε τὴν ἀνάγκη προσεγγίσεως τῆς ὑψοποιοῦ ταπεινώσεως, τὴν ὁποία κάθε χριστιανὸς πρέπει νὰ ἐπιδιώκει μέσα στὴν περίοδο τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς καὶ κατ' ἐπέκταση στὴ ζωή του.

Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος δὲν κινδυνεύει νὰ πέσει. «Ὁ ὑποκάτω πάντων ὤν, ποῦ πεσεῖται;» λέγουν οἱ Πατέρες. Δηλ. αὐτὸς ποὺ τοποθετεῖ καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του κάτω – κάτω, χαμηλότερα ἀπ' ὅλους, ποῦ θὰ πέσει; Καὶ ὁ Μέγας Ἀντώνιος ἔλεγε: «Εἶδα ὅλες τὶς παγίδες τοῦ ἐχθροῦ νὰ ἔχουν ἁπλωθεῖ πάνω στὴ γῆ καὶ εἶπα λυπημένος: Ποιός ἄραγε μπορεῖ νὰ τὶς ἀποφύγει; Καὶ ἄκουσα φωνὴ ποὺ ἔλεγε: Ἡ ταπεινοφροσύνη!».

Ἡ Ἐκκλησία μας θέλοντας νὰ μᾶς διδάξει τὴν ταπείνωση τοῦ Τελώνη καὶ νὰ μᾶς προφυλάξει ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ Φαρισαίου, μᾶς καλεῖ νὰ ψάλλουμε: «Φαρισαίου φύγωμεν ὑψηγορίαν, καὶ τελώνου μάθωμεν τὸ ταπεινόν, ἐν στεναγμοῖς πρὸς τὸν Σωτῆρα».

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου

Ἡ παραβολὴ τοῦ «Ἀσώτου Υἱοῦ» ὁμιλεῖ γιὰ ἕνα πλούσιο νέο ὁ ὁποῖος ἄσωτα κατασπατάλησε τὴν περιουσία του σὲ χώρα μακρινὴ καὶ στὸ τέλος κατάντησε νὰ βόσκει χοίρους. Τότε μετανόησε καὶ ἐπέστρεψε στὸν πατέρα του, ποὺ τὸν δέχθηκε μὲ ἄπειρη ἀγάπη καὶ στοργή.

Ἡ παραβολὴ εἶναι ἀνεξάντλητη σὲ νοήματα, ἀφοῦ, ὅπως λέγεται, ὁλόκληρο τὸ ἔργο τῆς Θείας Οἰκονομίας εὑρίσκεται μέσα σ' αὐτή. Τὸ βαθύτερο νόημα τῆς παραβολῆς εἶναι τετραπλό:

α. Ἡ ἀπελπιστικὴ κατάσταση στὴν ὁποία φθάνει ὁ ἁμαρτωλός.

β. Ἡ ἀνάγκη μετανοίας καὶ τὰ σωτήρια ἀποτελέσματά της.

γ. Τὸ μέγεθος τῆς θείας Εὐσπλαχνίας στὴν ὁποία μποροῦν νὰ στηρίζονται καὶ οἱ πλέον ἁμαρτωλοί, ὥστε νὰ μὴ φθάνουν ποτὲ στὴν ἀπελπισία. Κανένα ἁμάρτημα, ὅσο μεγάλο κι ἂν θεωρεῖται, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερνικήσει τὴ φιλάνθρωπη γνώμη τοῦ Θεοῦ καὶ

δ. Ἡ ἀποφυγὴ τοῦ αἰσθήματος τῆς αὐτάρκειας τοῦ δικαιωμένου, ὅπως θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του ὁ πρεσβύτερος υἱός.

Ἐὰν λοιπὸν συναισθανθοῦμε τὴν πραγματικὴ πνευματική μας κατάσταση καὶ μὲ εἰλικρίνεια ὁμολογήσουμε τὰ λάθη μας καὶ τὴν κατασπατάληση τῶν ταλάντων πού μας χάρισε ὁ Θεός, θὰ καταλάβουμε ὅτι αὐτὴ τὴν Κυριακὴ ὅλοι μας ἑορτάζουμε καὶ ὅλοι, κατὰ κάποιο τρόπο, εἴμαστε ἄσωτοι υἱοί, ἀπομακρυνθέντες ἀπὸ τὸν «Οἶκον τοῦ Οὐρανίου Πατρός μας».

Ψυχοσάββατο

Τὸ Σάββατο πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω, λέγεται «Σάββατο τῶν Ψυχῶν» ἢ Ψυχοσάββατο. Εἶναι τὸ πρῶτο ἀπ' τὰ δυὸ Ψυχοσάββατα τοῦ ἔτους (τὸ δεύτερο ἐπιτελεῖται τὸ Σάββατο πρὶν ἀπὸ τὴν Κυριακή τῆς Πεντηκοστῆς).

Ὁ λόγος ποὺ τὸ καθιέρωσε ἡ Ἐκκλησία μας, παρ' ὅτι κάθε Σάββατο εἶναι ἀφιερωμένο στοὺς κεκοιμημένους, εἶναι ὁ ἑξῆς: Ἐπειδὴ πολλοὶ κατὰ καιροὺς ἀπέθαναν μικροὶ ἢ στὴν ξενιτιὰ ἢ στὴ θάλασσα ἢ στὰ ὄρη καὶ τοὺς κρημνοὺς ἢ καὶ μερικοί, λόγω πτωχείας, δὲν ἀξιώθηκαν τῶν διατεταγμένων μνημοσυνῶν, «οἱ θεῖοι Πατέρες φιλανθρώπως κινούμενοι θέσπισαν τὸ μνημόσυνο αὐτὸ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐσεβῶς τελευτησάντων Χριστιανῶν».

Ἐπειδὴ τὴν Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω ποιοῦμε ἀνάμνηση τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ κεκοιμημένοι μας ἀκόμη δὲν κρίθηκαν, τοὺς μνημονεύουμε σήμερα καί, ἐπικαλούμενοι τὸ ἄπειρο ἔλεός Του, παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ μὲ τὸ μνημόσυνο ποὺ κάνουμε, νὰ τοὺς ἀναπαύσει. Συγχρόνως δέ, ἐνθυμούμενοι καὶ ἐμεῖς τὸ θάνατο καὶ «διεγειρόμεθα πρὸς μετάνοιαν...».

Ἡ Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω

Ἡ Κυριακὴ αὐτὴ λέγεται ἔτσι, διότι ἀπὸ τὴν ἑπόμενη ἡμέρα (Δευτέρα) ἀπέχουμε κρέατος. Δηλ. ἡ Κυριακή τῆς Ἀπόκρεω εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς κρεοφαγίας μέχρι τὸ Πάσχα καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυση κρέατος, ἐκτὸς ἂν πρόκειται γιὰ ἄρρωστους.

Οἱ θεῖοι Πατέρες ἔταξαν αὐτὴ τὴν Κυριακὴ νὰ γίνεται ἀνάμνηση τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ θυμόμαστε, ὄχι μόνο τὴ φιλανθρωπία Του (ἀπὸ τὴν Κυριακή τοῦ Ἀσώτου), ἀλλὰ καὶ τὴ δικαιοσύνη Του στὴν κρίση ποὺ θὰ γίνει μερικῶς τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου μας καὶ τελικῶς – τελεσιδίκως στὴ Δευτέρα Παρουσία Του.

Τὸ Σάββατο τῶν Ὁσίων Πατέρων

Μετὰ τὴν προηγηθεῖσα (μὲ τὰ προηγούμενα) παιδαγωγία, οἱ Θεοφόροι Πατέρες, μᾶς προβάλλουν ἤδη πρὸς μίμηση καὶ παρηγοριὰ ὅλους τούς διαλάμψαντες ὁσίους καὶ θεοφόρους Πατέρες καὶ Μητέρες – Μοναχοὺς καὶ Μοναχὲς ποὺ ἁγίασαν μὲ νηστεία – ἀγρυπνία – προσευχὴ καὶ ταπείνωση.

Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ ἀποτελοῦν παραδείγματα ἀγῶνος καὶ μετανοίας μας παρακινοῦν καὶ μᾶς προτρέπουν στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα ποὺ ἀρχίζει, πρὸς ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν, ἀπόρριψη τῶν κακιῶν καὶ τελικὴ κατάκτηση «τῶν ἐπηγγελμενων ἡμῖν ἀγαθῶν» (ἐγκόσμιων καὶ ὑπερκοσμίων).

Ἡ Κυριακή τῆς Τυροφάγου

Μετὰ τὴ διακοπὴ τῆς κρεοφαγίας, αὐτὴ τὴν ἑβδομάδα (τρίτη τοῦ Τριωδίου),ὅλες τὶς ἡμέρες της, τρῶμε τυροκομικά, αὐγὰ καὶ ψάρια. Γι’ αὐτὸ ὀνομάστηκε «Τυροφάγου» ἢ «Τυρινῆς».

Ἡ Ἐκκλησία μας, χωρὶς νὰ θεωρεῖ μολυσμένη καμία τροφή, ἐπιτρέπει τὴ βρώση γάλακτος καὶ αὐγῶν καὶ ὄχι τὸ πρόβατο ἢ τὸ κοτόπουλο, ποὺ τὰ παράγουν, διότι διακρίνει τὶς τροφὲς σὲ περισσότερο καὶ ὀλιγότερο βοηθητικὲς στὴν ἐγκράτεια καὶ κατὰ καιροὺς ἄλλες ἐπιτρέπει καὶ ἄλλες ἀπαγορεύει.

Μαζὶ μὲ τὴ νηστεία λοιπόν, ποὺ ἀρχίζει μερικῶς καὶ σταδιακῶς ἀπὸ τὴν ἑβδομάδα αὐτή, ἡ Ἐκκλησία φέρει ἐνώπιόν μας καὶ μᾶς θυμίζει μὲ τὰ τροπάρια αὐτῆς τῆς Κυριακῆς, τὴν ἐξορία τῶν Πρωτοπλάστων ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ποὺ ἔγινε λόγω τῆς παρακοῆς τους (δὲν τήρησαν τὴ νηστεία, σχετικὰ μὲ τὸν ἀπαγορευμένο καρπό). Ἀντὶ τοῦ Παραδείσου καὶ τῆς αἰωνιότητας, βρῆκαν τὸ θάνατο.

Ἐμεῖς καλούμεθα (μὲ τὴν ὑμνολογία τῆς ἡμέρας) αὐτὸ ποὺ ἔχασε ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν ἀκρασία (ἀνυπακοή, ἀμετανοησία, ἐγωισμὸ καὶ γαστριμαργία), νὰ τὸ κερδίσουμε μὲ τὴν ἐγκράτεια (ὑπακοή, μετάνοια, ταπείνωση καὶ νηστεία) . Γι’ αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας αὐτὴ τὴν Κυριακή μας τονίζει ὅτι: «Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἠνέωκται (ἄνοιξε) οἱ βουλόμενοι ἀθλῆσαι (ὅσοι θέλουν ν’ ἀγωνιστοῦν) εἰσέλθετε…», ὥστε, ὅσοι εἶναι καλοπροαίρετοι, ν’ ἀρχίσουν μὲ ὄρεξη καὶ χαρὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.